

Els bisbes, pastors del ramat

Comentari a l'Exhortació apostòlica de Joan Pau II '*Pastores gregis*'

A l'Exhortació Apostòlica Pastores gregis, sobre la missió dels bisbes, el Sant Pare Joan Pau II reflexiona des del misteri i el ministeri del bisbe fins als reptes de l'episcopat en el món actual. Com a teló de fons, l'eclesiologia de comunió i el nexa inseparable entre comunió i missió.

Pastores gregis està datada, significativament, el 16 d'octubre de 2003, 25è aniversari de l'elecció de Joan Pau II. No és possible sintetitzar en poques línies la seva totalitat, a més tenint en compte la seva extensió (194 pàgines en l'edició oficial de la Editrice Vaticana). Com sol succeir després de l'aparició d'aquest tipus de documents, la comunitat teològica s'ocuparà en els pròxims anys d'estudiar-la en profunditat i d'exposar els seus aspectes més destacats. Aquí només puc oferir una primera guia per a la seva lectura, concentrant-me més especialment en alguns dels seus punts.

L'exhortació està articulada en set capítols. Els dos primers s'ocupen respectivament d'una reflexió doctrinal sobre el "misteri i ministeri del bisbe", i una altra sobre "la vida espiritual del bisbe". A continuació, en els tres capítols successius, es prenen en consideració les funcions episcopals d'ensenyament, santificació i govern. El capítol sisè, sobre la funció episcopal "en la comunió de les Esglésies", està dedicat a les relacions del bisbe d'una diòcesi amb altres instàncies de l'Església. En l'últim capítol, finalment, s'afronten els actuals desafiaments de l'episcopat.

Com a teló de fons, s'hi troba l'eclesiologia de comunió, i més particularment les nocions d'Església com "casa i escola de comunió", la "espiritualitat de comunió", i el nexa inseparable entre els conceptes de comunió i missió. Les pàgines més directament relacionades amb la teologia de l'episcopat estan en estreta continuïtat amb la doctrina emanada en el Motu Proprio *Apostolos suos* (de 21 de maig de 1998), especialment pel que fa a la col·legialitat, al caràcter "un i indivís" de l'episcopat, i a la natura unitària de la seva funció (no es parla dels *tria munera*, sinó del *munus triplex*). Des d'un punt de vista pa-

Philip Goyret
Professor
d'Eclesiologia,
Universitat Pontificia de
la Santa Creu (Roma)

radigmàtic, preval la figura del pastor com a arquetip de la funció episcopal, reflectida ja en el mateix títol del document (*Pastores gregis*).

A propòsit del “subtítol”, convé subratllar que l'esment de l'esperança («El bisbe, servidor de l'Evangeli per a l'esperança del món») no és un simple afegitó de circumstància: al llarg de les pàgines, hi subjau, en efecte, la preocupació que, a través de la funció episcopal, els homes i dones d'avui percebin més clarament els motius i els objectius de l'autèntica esperança cristiana: en què hem d'esperar i quins són els mitjans. Cal notar, finalment, que amb aquesta exhortació es completa el quadre general dels portadors de la missió de l'Església: efectivament, preveres, laics i religiosos han estat ja objecte d'altres exhortacions apostòliques postsinodals (en termes estrictes, en faltaria una altra sobre els diaques).

La col·legialitat

Abordem, ara, alguns aspectes específics de l'exhortació, sense la pretensió, com ja s'ha dit, d'exhaurir el seu contingut. En el núm. 8, després de reafirmar la pertinència del caràcter col·legial de l'episcopat a l'estructura fundacional de l'Església, es reprenen les nocions de *collegialitas affectiva* i *collegialitas effectiva*, ja presents en *Apostolos suos*, per afirmar que «no obstant això, l'afecte col·legial es realitza i manifesta de manera plena només en l'actuació col·legial en sentit estricte, és a dir, en l'actuació de tots els Bisbes junt amb el seu Cap, amb la qual exerceixen la plena i suprema potestat sobre tota l'Església». Per un comunicat, aquesta doctrina torna a recordar el just lloc de les diverses manifestacions institucionalitzades de l'afecte col·legial (el Sínode de Bisbes, els Concilis particulars, la Conferències episcopals, etc.). D'altra banda, subratlla la natura d'aquest “afecte”, que va molt més enllà d'una qüestió merament “sentimental”. La col·legialitat afectiva és quelcom intrínsec a la teologia de l'episcopat, ja que tot bisbe està cridat a actuar sempre com a bisbe entre bisbes, en la *communio episcoporum*.

La col·legialitat afectiva és quelcom intrínsec a la teologia de l'episcopat, ja que tot bisbe està cridat a actuar sempre com a bisbe entre bisbes, en la *communio episcoporum*.

Una mica més endavant, s'explica com la “mútua interioritat” existent entre l'Església universal i l'Església particular es projecta en la relació entre el Col·legi episcopal en la seva totalitat i el bisbe singular. Ambdues coses impliquen, en definitiva, que la condició de membre del Col·legi és intrínseca i permanent (mentre es conservi la comunió jeràrquica) en el bisbe a càrrec d'una Església particular. Fins i tot respecte a les seves funcions

“intradocesanes”, ell no pot “desentendre’s” dels seus altres germans en l’episcopat –menys fins i tot del Bisbe de Roma– sense contradir la seva pròpia identitat. El bisbe és membre d’una «realitat (el Col·legi episcopal) prèvia a l’ofici de capitalitat sobre una Església particular», i queda conseqüentment condicionat per la comunió. Com es diu més endavant, en el capítol sisè, «tota acció del Bisbe realitzada en l’exercici del propi ministeri pastoral és sempre una acció realitzada *al Col·legi*».

Sobre la vida espiritual del bisbe, sense la qual l’ofici episcopal «acaba per reduir-se a un paper gairebé exclusivament funcional i perd fatalment credibilitat davant del clergat i els fidels», l’exhortació posa l’accent en el seu fonament ontològic, derivat de la plenitud del sacerdoci rebut en l’ordenació episcopal. Això es reflecteix litúrgicament en l’ús de la mitra, símbol de la “resplendor de la santedat” que la seva vida ha de mostrar. La caritat pastoral pròpia del bisbe porta al fet que la seva existència sigui una *pro-existentia*, això és, un viure inspirat en el model suprem que és Crist Senyor, i que, per tant, es lliura totalment a l’adoració del Pare i al servei dels germans. Un altre element particularment destacat en aquest capítol és l’atenció de la formació permanent (tant dels bisbes recentment ordenats com de tots els altres).

L’esperit de fortalesa

Respecte a la funció episcopal en les seves tres vessants, potser el més insistent del document sigui la crida a exercir-la de manera incisiva i amb esperit de fortalesa. Entesa en tot el seu contingut, la comunió –amb Déu, amb els altres germans en l’episcopat i amb els fidels– és una realitat intrínsecament dinàmica, que imprimeix en el *munus pastorale* un caràcter decisivament missional. Predicar l’Evangeli és «un deure que m’incumbeix», recorda l’exhortació amb paraules de Sant Pau, i això inclou també defensar «amb fermesa la unitat i la integritat de la fe, jutjant amb autoritat el que està o no conforme amb la Paraula de Déu». Així mateix, s’exhorta a «vigilar atentament, pel bé dels fidels, que s’observin sempre, per tots i a tot arreu, les normes litúrgiques vigents. Això comporta també corregir fermament i tempestivament els abusos, així com excloure qualsevol arbitrietat al camp litúrgic». En la seva funció de govern, la *potestas testandi fidem* del bisbe aconsegueix la seva plenitud en la *potestas iudicandi*: en la seva funció d’examinar i disciplinar les manifestacions de la fe en els creients «farà tot el que es pugui per suscitar el consens dels seus fidels,

Respecte a la funció episcopal en les seves tres vessants, potser el més insistent del document sigui la crida a exercir-la de manera incisiva i amb esperit de fortalesa.

però al final ha de saber assumir la responsabilitat de les decisions que, en la seva consciència de pastor, vegi necessàries, preocupat sobretot del judici futur de Déu».

Una tema concret abordat en el capítol sisè és el principi de subsidiarietat, de vegades presentat com a eventual criteri regulador de les relacions del bisbe diocesà respecte a la suprema autoritat. Mentre la doctrina social de l'Església ho ha promogut en l'àmbit de les relacions entre els distints nivells de la societat civil, «els Pares sinodals van considerar que pel que fa a l'exercici de l'autoritat episcopal, el concepte de subsidiarietat resulta ambigu, i van insistir a aprofundir teològicament la natura de l'autoritat episcopal a la llum del principi de comunió». El camí així indicat manifesta gran coherència amb la doctrina dels capítols anteriors; en efecte, la "mútua interioritat" entre l'universal i el particular –tant a l'Església com en l'episcopat– porta a percebre la coexistència de la potestat del bisbe (pròpia, ordinària i immediata sobre els seus fidels) amb la potestat suprema del Romà Pontífex, «també episcopal, ordinària i immediata sobre totes i cadascuna de les Esglésies, les agrupacions de les mateixes i sobre tots els pastors i fidels». La potestat primacial, en definitiva, no és quelcom extern, sinó un element interior a cada Església particular.

Els immigrants

Un dels desafiaments de què es parla en l'últim capítol és el de l'atenció pastoral dels immigrants. Sorgeix aquí l'oportunitat d'instituir estructures pastorals adequades per canalitzar-la, en concert amb les diòcesis veïnes i apuntant també a la formació adequada dels sacerdots i laics compromesos en aquest servei. En aquest context se situa l'atenció dels fidels de ritu oriental emigrats en terres de ritu llatí; «el Sínode dels Bisbes va creure necessari també estudiar més profundament la manera en què les Esglésies catòliques, tant Orientals com Occidentals, puguin establir estructures pastorals adequades i oportunes capaces d'acollir les exigències d'aquests fidels en condició de diàspora».

Un dels
desafiaments de
què es parla en
l'últim capítol és el
de l'atenció pastoral
dels immigrants.

Podem concloure esmentant l'abundància de proposicions del Sínode assumides pel Sant Pare. És aquest un fet de gran importància eclesiològica, perquè fa palès com el magisteri pontifici, fins i tot sent un acte propi i singular del Cap de l'episcopat, no és un acte *separat* de l'episcopat: «Tampoc el Romà Pontífex està sol, sinó sempre en relació amb els Bisbes i sositngut per ells».